

Саме тому, основними засадами формування в Україні транспортно-логістичної системи повинно стати створення потужних регіональних транспортно-логістичних центрів, діяльність яких заснована не тільки на комплексній взаємодії об'єктів транспортно-логістичної інфраструктури: термінальних та вантажних комплексів, складських господарств, підприємств різних видів транспорту та інших об'єктів транспортної інфраструктури, але й передбачає участь приватних компаній, здатних надавати послуги з супроводження, декларування та страхування вантажів, оформлення експортно-імпоротної документації та контроль за місцем знаходження вантажів на шляху прямування до пункту призначення [2].

Крім створення в Україні транспортно-логістичної системи можна звернути увагу і на те, щоб розмістити у ній Міжнародний транспортно-логістичний центр (м. Чоп). Автори цієї концепції стверджують, що наявність та перспективи подальшої розбудови прикордонної транспортної інфраструктури Закарпатської області має всі об'єктивно-необхідні передумови для створення міжнародного транспортно-логістичного центру на базі ефективно діючих підприємств та провідних підприємств країн-операторів вантажних потоків Чопсько-Захонського транспортного вузла.

Важливе геополітичне розташування прикордонних переходів Закарпатської області визначає особливу, ключову роль регіону в забезпеченні євразійських транспортно-торговельних зв'язків. Наявність в області територій, що граничить з чотирма державами: Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Польщею, одного з найбільших прикордонних транспортних комплексів, у складі шести міжнародних і чотирьох міждержавних залізничних та автомобільних переходів, міжнародного аеропорту і можливостей для розвитку також і річкового транспорту, об'єктивно визначає Закарпаття як природний транзитний міст між Європою та Азією. Можливий обсяг перевезень через Закарпатську область оцінюється в 52 млн т експортно-імпорتنних та транзитних вантажів у рік, що в удвічі перевищує сьгоднішній обсяг.

З огляду на перспективи співробітництва в галузі транспортної логістики і багаторічний досвід роботи українських термінальних компаній, а також зважаючи на національні стратегічні інтереси сторін-учасниць проекту – Міжнародного українсько-угорсько-словацько-російського транспортно-логістичного центру на території України, все це є комплексною підставою успішного міждержавного співробітництва [3].

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що оптимальним напрямом розвитку транспортної галузі України є формування багатопрофільної та багатофункціональної інтегрованої транспортно-логістичної системи України (ТЛСУ). ТЛСУ є засобом інтеграції вітчизняного транспортного комплексу в міжнародні транспортно-логістичні системи і забезпечення їх ефективної взаємодії; задовольняє потреби споживачів транспортно-логістичних послуг.

Література

1. Олійник Я. Б. Міжнародна логістика : навч. посібник [Електронний ресурс] / Я. Б. Олійник, І. Г. Смирнов. – Режим доступу: <http://lginfo.com.ua/images/stories/books/miznarodnalogistica/mlr17.pdf>
2. Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України : тези доп. за матеріалами сьомої наук.-практ. міжнар. конф. 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vetp/2011_34/11dtdzep.pdf
3. Резюме концепції створення міжнародного транспортно-логістичного центру. Європейська спілка транспортників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.estu.com.ua/logistic%20center.html>
4. Антонюк І. Б. Світовий досвід використання логістичних систем в стратегіях національного розвитку за умов глобалізації [Електронний ресурс] / І. Б. Антонюк. – Режим доступу: http://mev-hnu.at.ua/load/1_formuvannja_ta_ocinka_efektivnosti_funkcionuvannja_mekhanizmv_upravlinnja_dijalnistju_pidpriemstv/2-1-0-50
5. Соколов О. Є. Теоретико-методологічні основи формування транспортно-логістичної системи України [Електронний ресурс] / О. Є. Соколов. – Режим доступу: http://www.lib.nau.edu.ua/Journals/3_27_2010/Sokolova.pdf

УДК 658.821(477.64)

О. С. НЕФЬОДОВ
Запорізька державна інженерна академія

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ТИПУ

Досліджено особливості конкуренції і конкурентоспроможності підприємств санаторно-курортного типу, виявлено проблеми та шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств санаторно-курортного типу. Запропоновано комплекс заходів щодо розвитку санаторно-рекреаційного комплексу міста Бердянськ.

The features of competition and competitiveness of enterprises of resort are investigated in the article, found out problems and ways of increase of competitiveness of resort enterprises. The economic program is offered for development of Berdyansk's resort complex.

Вступ. В умовах розбудови української держави туризм став важливим видом господарювання та надходження значних коштів до державного бюджету. Завдяки своєму розвитку санаторно-курортний туризм

визначається як пріоритетна галузь економіки України, та має вагоме значення на регіональному рівні. Запорізький регіон – є стратегічно важливим для розвитку даного виду туризму та створення курортів державного та міжнародного значення [8, с. 3]. Санаторно-курортному сектору міста Бердянську характерні такі конкурентні переваги – вдале географічне положення, чисельна кількість грязьових джерел, популяризація рекреації серед громадян та гостей регіону, близькість до моря, велика кількість теплих днів протягом літа та ін., серед інших видів туризму в регіоні, що робить його продукт потенційно конкурентоспроможним.

Актуальними стають дослідження конкуренції та конкурентоспроможності в сфері санаторно-курортного туризму, оскільки через специфіку галузі, вивчення конкурентоспроможності та поведінки підприємств в умовах конкурентного середовища набагато відрізняються від класичної моделі конкуренції.

Метою статті є визначення особливостей конкуренції в санаторно-курортній галузі, виявлення проблем і шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств санаторно-курортного типу в Запорізькому регіоні.

Результати. Конкуренція, як економічне явище, виникло зі встановленням торговельних відносин, але в той час питання пов'язані з конкуренцією розвивалися недостатньо. Свою повноцінність конкуренція здобула з появою вільних ринкових відносин. У цей же час з'явилися найбільш цілісні теоретичні положення про руйнівні сили конкурентної боротьби. Конкуренцію у секторі санаторно-курортного туризму почали досліджувати під час бурхливого розвитку туризму в середині 1990-х років, коли туризм був названий феноменом ХХ ст. Окремі аспекти конкурентоспроможності санаторно-курортних закладів, рекреаційно-туристських комплексів, туристської сфери взагалі досліджували вітчизняні науковці А.Г. Бобюва, О.О. Бережна, П.Е. Гудзь, Б.М. Данилишин, Н.М. Сажнева та ін. [2–5, 9].

Особливість конкуренції в санаторно-курортному секторі полягає в тому, що продукт, який пропонується клієнтам, є набором різноманітних послуг, які повинні задовольнити вибагливі очікування клієнтів.

У сучасній літературі конкурентоспроможність санаторно-курортної галузі визначається як рівень цінності послуг, який пропонують рекреаційні заклади споживачам.

На конкурентоспроможність підприємств санаторно-курортного типу і галузі в цілому впливають такі фактори, як наука, технологія, капітал, інфраструктура, інформація, кадровий потенціал та менеджмент. У сучасних умовах високий рівень конкурентоспроможності санаторно-курортних підприємств, їхніх послуг, залежить від високого рівня конкурентоспроможності персоналу, особливо керівників, професіоналів і фахівців.

Ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності будь-якої галузі є наявність конкурентних переваг. У санаторно-курортному секторі особливими стають конкурентні переваги, якими підприємства прагнуть володіти. Пропонується об'єднати конкурентні переваги в санаторно-курортному секторі у п'ять груп:

- 1) ресурсні, пов'язані з цінними характеристиками послуг, що надаються, та які формують ступінь споживчого ефекту з урахуванням природних, трудових і фінансових можливостей регіону;
- 2) технологічні, обумовлені наявністю та експлуатацією технологій, які забезпечують покращення сервісу та підвищують споживчий ефект;
- 3) інноваційні, які формуються за рахунок результатів науково-дослідницьких інститутів;
- 4) глобальні, пов'язані з формуванням стандартів господарської діяльності та їх реалізацією;
- 5) культурні, зумовлені унікальністю регіону [5, с. 226].

Для більш детального розуміння конкурентоспроможності санаторно-курортного туризму, доцільно розглянути її на регіональному рівні на прикладі Запорізької області та міста Бердянська зокрема.

Природні території м. Бердянськ Законом України “Про оголошення природних територій м. Бердянськ Запорізької обл. курортом державного значення” визнано курортом державного значення (далі курорт “Бердянськ”) [1]. За природнокліматичними характеристиками курорт “Бердянськ” подібний до північно-західного узбережжя Адріатичного моря, курортів Румунії та Болгарії.

На території курорту “Бердянськ” розташовано 87 санаторно-курортних та оздоровчих закладів, з них шість санаторіїв на 2669 місць; 66 баз відпочинку, пансіонатів на 6542 місця; 15 дитячих та спортивно-оздоровчих закладів на 4710 місць.

Щорічно в місті відпочиває та оздоровлюється близько 500,0 тис. осіб, що сприяє зміцненню здоров'я населення України. Разом з тим, за сприятливих умов на курорті “Бердянськ” може оздоровитись в 3–4 рази більше відпочиваючих.

Головними проблемами які потребують розв'язання є комплексний соціальний та економічний розвиток курорту державного значення Бердянськ; запровадження новітніх технологій та раціональне використання природних лікувальних ресурсів та територій курорту “Бердянськ”; створення конкурентоспроможного курортно-рекреаційного комплексу здатного забезпечити стабільний розвиток території курорту та покращити добробут населення [3]. Зазначені проблеми є пріоритетними напрямками розвитку держави, оскільки передбачені законами України “Про курорти”, “Про основи національної безпеки”, “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Основи законодавства України про охорону здоров'я”, Земельним та Водним кодексами України, Кодексом України про надра, актами Президента та іншими нормативно-правовими актами [2].

Незважаючи на виконання ряду заходів державних, регіональних та місцевих програм розвитку та програм збереження рекреаційних систем проблемні питання вирішуються, але досить повільно та не у повному обсязі, у зв'язку з недостатнім фінансуванням, тому на сьогодні існує низка невирішених проблем, що потребують вирішення:

- недостатня кількість нового медичного обладнання та впровадження нових методів лікування в санаторно-курортних закладах;
- неналежний стан деяких оздоровчих закладів;
- недостатня кількість санаторно-курортних закладів, готельних комплексів, баз відпочинку;
- недостатня охорона та утримання території природно-заповідного фонду;
- неналежне вивчення рекреаційного навантаження та екологічного стану;
- недостатнє водопостачання об'єктів рекреаційного комплексу;
- недостатньо розвинута інфраструктура комунальних послуг;
- руйнування берегової смуги Бердянської коси [3].

З метою ефективного використання курортно-рекреаційної зони, створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити лікувальні, туристичні потреби населення України та інших держав, була розроблена та затверджена міськвиконкомом у листопаді 2003 р. Програма розвитку курортно-рекреаційної зони і туризму в місті Бердянську до 2010 р.

Для підвищення конкурентоспроможності санаторно-рекреаційного комплексу міста були реалізовані наступні заходи:

- присвоєння курорту “Бердянськ” статусу курорту державного значення;
- покращення матеріальної та лікувальної бази, інфраструктури туризму;
- підвищення якості і розширення асортименту послуг для відпочиваючих;
- покращення транспортного забезпечення;
- забезпечення ефективного використання природних лікувальних та рекреаційних ресурсів, об'єктів культурної спадщини;
- інформаційне та рекламне забезпечення;
- проведення інвестиційної діяльності;
- підвищення якості кадрового рівня.

За останні роки покращився благоустрій територій, комфортність номерів, кількість та якість наданих санаторно-курортними та оздоровчими закладами послуг. На задоволення найвищих потреб гостей розраховані бази відпочинку “Моряк”, “Шахтар”, “Ніка”, пансіонат “Шико”, морський курорт “Ореанда” тощо. У зазначених санаторно-курортних та оздоровчих закладах обладнано 600 висококомфортних номерів, покращено якість обслуговування, проведено благоустрій пляжів, створено паркові зони, тренажерні зали, спортмайданчики, автостоянки, дитячі ігрові майданчики, відкриті басейни, сауни, перукарні, ресторани, рибна таверна, казино.

У розвиток інфраструктури санаторно-курортними та оздоровчими закладами вкладено в 2003 р. – 6 млн грн; 2004 р. – 16,5 млн грн.

За останні п'ять років розширилася географія регіонів України, звідки приїждять на лікування та відпочинок. Якщо у 2003 р. це були жителі з 19 регіонів України, то у 2004 році – з 25. Перше місце за кількістю відпочиваючих в санаторно-курортних та оздоровчих закладах посідає Донецька та Дніпропетровська області, збільшилась і кількість відпочиваючих з різних міст зазначених обласних центрів.

Рис. 1. Динаміка оздоровлення за роками, тис. чол.

На базах відпочинку, пансіонатах, дитячих оздоровчих закладах відпочивали жителі Росії, Білорусії (Мозирь, Гомель, Мінськ, Пуховичі), Молдови, також країн дальнього зарубіжжя – Польщі, Німеччини, Італії, США, Бельгії, Болгарії, Китаю, Чехії, Індії, Ізраїлю, Лівану, Словаччії, Швеції та ін. Якщо у 2003 р. оздоровилися представники 24 країн, то в 2004 р. – 28. Перевезення жителів та гостей міста до зон відпочинку здійснюють 85 суб'єктів підприємницької діяльності за 22 міськими маршрутами; за необхідністю виконавчим комітетом організуються додаткові пасажирські маршрути. На час курортного сезону практично з усіх мікрорайонів міста можна дістатися до зон відпочинку. З 2004 р. вирішено питання здійснення прямих залізничних перевезень відпочиваючих потягом “Санкт-Петербург–Бердянськ”.

Для мешканців Західної України та окремих регіонів Росії і Білорусії досить залишається не вирішеною проблема залізничного та повітряного транспортного забезпечення, що ускладнює організацію їх відпочинку.

Для підвищення конкурентоспроможності санаторно-рекреаційного комплексу були проведені такі заходи:

– благоустрій проспектів, площ, скверів, вулиць міста;

– проведено реконструкцію центральної частини міста – проспекту ім. Леніна, Приморської площі, встановлено фонтани, пам'ятники “Азовському бичку”, “Дітям лейтенанта Шмідта”, сонячний годинник, пам'ятник “Хлопцю – рибалці”, пам'ятник сантехніку.

Кожного року санаторно-курортні та оздоровчі заклади, відділ курортної сфери бере участь у Міжнародних виставках у місті Києві, регіональних виставках, Московських міжнародних туристичних ярмарках “Туризм. Відпочинок”, на яких виставляються стенди “Бердянськ – місто – курорт”, роздається рекламна продукція. У відділі курортної сфери створено та поновлюється банк даних туристичних фірм України, Росії, Білорусії, з якими працюють керівники санаторно-курортних та оздоровчих закладів.

Реклама санаторіїв ЗАТ “Приазовкурорт” здійснювалася згідно з комплексною “Рекламно-маркетинговою програмою” всеукраїнських, обласних (Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька) та місцевих періодичних виданнях: опубліковано іміджеві статті, рекламні оголошення, інтерв'ю з керівниками санаторіїв; оновлено рекламну продукцію (буклети, листівки, відео- та фотопродукцію).

Потенціал санаторно-курортних та оздоровчих закладів використовується для проведення семінарів, фестивалів, конференцій, ділових зустрічей, проживання зарубіжних делегацій.

11 січня 2005 року Верховна Рада затвердила Закон України “Про оголошення природних територій міста Бердянська Запорізької області курортом державного значення”.

На цьому етапі розвитку санаторно-курортної галузі в місті Бердянськ процеси підтримки та постійного відтворення його ресурсного потенціалу є недостатніми та недосконалими. За рахунок бюджету місцевого самоврядування м. Бердянськ, суб'єктів господарювання, які надають у Бердянську санаторно-курортні та оздоровчі послуги, не можливо вирішити весь комплекс зазначених проблем, забезпечити екологічний баланс територій, комплексно оновити інфраструктуру, економічно відтворити виробничий потенціал курортно-рекреаційного комплексу тощо. Вони залишаються нерозв'язаними та перешкоджають подальшому розвитку галузі, підвищенню конкурентоспроможності санаторно-курортних і оздоровчих закладів, збільшенню тривалості курортного сезону, створенню позитивного іміджу курорту Бердянськ.

Ефективному функціонуванню санаторно-курортної та туристичної галузі заважає комплекс проблем, зумовлених недосконалістю комплексного розвитку курортної території та інфраструктури м. Бердянськ; незбалансованістю використання рекреаційних ресурсів та їх збереженням; сезонністю функціонування санаторно-курортних та оздоровчих закладів; недостатнім обсягом інвестування розвитку санаторно-курортних та оздоровчих закладів; браком коштів на проведення наукових досліджень та впровадження інноваційних проектів; не достатньо ефективним використанням земель рекреаційного призначення і природних лікувальних ресурсів; наявністю процесів, що впливають на стан берегової лінії узбережжя; недостатньою кількістю берегоукріплювальних споруд; відсутністю зручного транспортного сполучення з містом Бердянськ [4].

Вирішення цих проблем дозволить ефективно розвивати інфраструктуру курортно-туристичної сфери, створити доступний та ефективний ринок санаторно-курортних і оздоровчих послуг для максимального задоволення попиту населення на конкретні види санаторно-курортних та оздоровчих послуг, поліпшення їх якості, комфорту, збереження та раціонального використання природних лікувальних ресурсів тощо. У свою чергу все це буде сприяти покращенню фінансового стану санаторно-курортних та оздоровчих закладів і подальшого їх розвитку.

Розвиток природних територій курорту Бердянськ може відбуватися за трьома варіантами:

1. “Стихийний розвиток курорту” – неконтрольоване здійснення заходів з розвитку курортно-рекреаційного комплексу Бердянську та охорони навколишнього природного середовища, створення умов для стихійного розвитку інфраструктури курорту, що в кінцевому результаті не може дати позитивних тенденцій розвитку курорту в масштабі держави.

2. “Закрита зона” – здійснення заходів, спрямованих на збереження екологічної рівноваги, шляхом введення перепускної системи для збереження у сучасному стані природної території та природних лікувальних ресурсів, що неминуче призведе до спаду потоків контингенту, який потребує санаторно-курортних та оздоровчих послуг і відповідно, закономірного падіння темпів розвитку як санаторно-курортної і оздоровчої сфери, так і економіки міста, що може закінчитись негативними тенденціями зазначеного показника;

3. “Збалансований комплексний розвиток” – здійснення заходів, спрямованих на розвиток та покращення стану надання санаторно-курортних і оздоровчих послуг за рахунок впровадження новітніх технологій в процес медичного та інших видів обслуговування, розбудову конкурентоспроможної на міжнародному ринку санаторно-курортної галузі та створення умов для доступності її для широких верств населення України і відповідних категорій населення близького зарубіжжя [3].

Перший і другий варіанти розв'язання проблеми курорту мають багато недоліків, а саме відсутність:

– необхідних коштів у місцевому та обласному бюджеті, які можна було б спрямувати на розвиток курорту “Бердянськ”;

– науково-технічного потенціалу, спроможного проводити заходи наукового супроводження розвитку курорту;

– системності, плановості, централізованого керівництва та здійснення контролю за процесом розвитку курорту і ефективним і раціональним використанням природних територій та природних лікувальних ресурсів.

Зазначені недоліки призведуть до негативних тенденцій в розвитку курорту “Бердянськ” та постійного відставання від інших країн з розвинутою санаторно-курортною та туристичною інфраструктурою. Зважаючи на це, перший та другий варіанти розвитку курорту не доцільно реалізовувати.

Оптимальним є третій варіант розв’язання проблеми курорту “Бердянськ”: розробка та впровадження комплексу заходів з розвитку курортно-рекреаційного комплексу Бердянську, охорони навколишнього природного середовища, розвитку інфраструктури як курорту, так і міста в цілому, що дозволить підняти рівень надання санаторно-оздоровчих послуг до міжнародних стандартів якості. Розробка відповідної програми соціально-економічного розвитку курорту державного значення “Бердянськ” буде найбільш прийнятним комплексним підходом щодо вирішення визначеної у концепції стратегічної мети та сприятиме забезпеченню доступності для широких верств населення країни; покращенню стану надання санаторно-курортних та оздоровчих послуг до рівня світових стандартів за рахунок впровадження новітніх технологій в практичну діяльність санаторно-курортних та оздоровчих закладів курорту; ефективному і раціональному використанню та відтворенню цінних природних лікувальних ресурсів; розвитку інженерної інфраструктури курорту; росту попиту на санаторно-курортні та оздоровчі послуги в країні та близькому зарубіжжі; удосконаленню інвестиційної політики в санаторно-курортній галузі; збереженню та максимальному використанню кадрового потенціалу; модернізації матеріальної, наукової, лікувальної і природної бази.

Механізм управління територією розраховується на п’ять років: з 2008 по 2012 рр.

Виконання основних завдань комплексу заходів з розвитку курортно-рекреаційного комплексу м. Бердянську, охорони навколишнього природного середовища, розвитку інфраструктури як курорту Бердянськ, так і міста в цілому, направлених на розв’язання проблем, передбачається здійснювати поетапно.

На першому етапі (2008–2009 рр.) плануватиметься здійснення заходів, які не потребують тривалого вирішення та які необхідно почати впроваджувати для подальшого поетапного виконання довготривалих запланованих робіт, спрямованих на розвиток курортних територій, охорону навколишнього природного середовища та покращення інфраструктури:

- збір та аналіз даних для складання екологічного паспорту природних територій і природних лікувальних ресурсів;
- здійснення моніторингу меж округу і зон санітарної охорони курорту;
- проведення заходів щодо збереження біотичного і ландшафтного різноманіття земель природного заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення;
- проведення аналізу та вивчення рекреаційного навантаження на Бердянську косу та прибережні території;
- проведення дослідницької роботи по вивченню сучасної ситуації та розробка оптимального проекту захисту природних територій та природних лікувальних ресурсів курорту державного значення “Бердянськ” від підтоплення;
- розробка електронної карти курорту державного значення “Бердянськ”;
- розробка проекту детального плану території курортної зони міста та інші заходи.

На другому етапі (2010–2012 рр.) передбачатиметься продовження вже розпочатих заходів з розширення та будівництва нових об’єктів санаторно-курортного призначення, соціально-культурної сфери, комунального господарства; ефективного та раціонального використання природних лікувальних ресурсів, розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктури курорту: розробка проектів забудови міських районів курорту; реконструкція, капітальний ремонт доріг та улаштування доріг з асфальтобетонним покриттям; будівництво каналізації у двокілометровій прибережній зоні; ремонт мереж водовідведення та водопостачання курорту Бердянськ; розробка проектно-кошторисної документації та створення тролейбусної мережі у курортній зоні та на Бердянській косі.

Висновки. Курорт “Бердянськ” має необхідні передумови і значні можливості для розвитку та ефективного функціонування санаторно-рекреаційного комплексу.

Створення єдиної системи управління санаторно-курортної галузі має забезпечити перегляд критеріїв та умов акредитації санаторно-курортних закладів, які на даний час відображають якість роботи кабінетів або відділень фізіотерапії лікувально-профілактичного закладу, але не стосуються рівня лікування у санаторно-курортних закладах. В результаті дослідження запропоновано створити Головну комісію державної акредитації санаторно-курортних (оздоровчих) закладів при Державному департаменті з питань діяльності курортів центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров’я.

У роботі було досліджено питання конкуренції та конкурентоспроможності санаторно-курортної галузі, виявлені проблеми та шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств санаторно-курортного типу міста Бердянськ. Була запропонована концепція збалансованого комплексного розвитку м. Бердянськ та такі шляхи підвищення конкурентоспроможності: розвиток курортних територій, розбудова санаторно-курортної галузі, охорона навколишнього природного середовища та покращення інфраструктури; покращення стану надання санаторно-курортних і оздоровчих послуг за рахунок впровадження новітніх технологій в процес медичного та інших видів обслуговування; ефективно і раціональне використання та відтворення цінних природних лікувальних ресурсів.

Література

1. Про курорти : закон України від 5.10.2000 р., № 2026-III // Офіційний вісник України. – 2000. – № 44. – Ст. 1884.
2. Бобкова А. Г. Правовое обеспечение рекреационной деятельности / А. Г. Бобкова. – Донецк : Юго-Восток, 2000. – 308 с.
3. Бережна О. О. Стан і проблеми розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу України в період переходу до ринкових відносин / О. О. Бережна // Економіка України. – № 4, 2003.
4. Гудзь П. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів / П. Гудзь // Регіональна економіка. – 2000. – № 4.
5. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин [та ін.]. – К. : РВПС, 1999. – 716 с.
6. Злупко С. Екогемологічні засади місцевого самоврядування. В кн.: Самоврядування та самоорганізація територіальних громад : матер. наук.-практ. конф. (Львів, 24–25 черв. 1999 р.) / С. Злупко. – Л. : Добродічинний громадський фонд ім. Князя Осмомисла, 1999. – С. 155–159.
7. Крисилов А. Д. Геоинформационная мониторинговая система для обеспечения рекреационной деятельности: задачи, направления. В кн.: Проблемы информатизации рекреационной та туристичної діяльності в Україні: перспектива культурного та економічного розвитку : пр. Міжнар. конгр., 23–28 мая 2000 р. / А. Д. Крисилов, В. Н. Степанов, А. М. Шутко. – Трускавець, 2000. – С. 60–65.
8. Рекреационные комплексы : метод. указания / Киев. ун-т туризма экономики и права. – К. : Изд-во КУЕЭП, 2002. – 180 с.
9. Сажнева Н. М. Шляхи вдосконалення рекреаційної територіальної і функціональної структури Запорізького Приазов'я. В кн.: Туристично-краєзнавчі дослідження / Н. М. Сажнева. Вип. 2. – К. : Кармаліта, 1999. – С. 321–331.
10. Туризм и гостиничное хозяйство / под ред. А. Д. Чудновского. – М. : Тандем; Экмос, 2000. – 400 с.

УДК 388.486

Т. А. ШЕВЧЕНКО

Поволжский государственный университет сервиса, г. Тольятти (Россия)

МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ПОКАЗАТЕЛЕЙ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ ВСЕМИРНОЙ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИЕЙ ДЛЯ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ТУРИЗМА НА РЕГИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ

Розглянуті методологічні аспекти впливу туризму на економіку регіону. Подана методологія оцінки системи показників, що використовуються Всесвітньою туристичною організацією для визначення ступеня економічного впливу туризму на регіональний розвиток за допомогою двох принципово різних підходів.

The article deals with methodological aspects of the impact of tourism on the economy of the region. Given the methodology of evaluation of the indicators used by the World Tourism Organization to measure the economic impact of tourism on regional development by means of two fundamentally different approaches.

Постановка проблеми. Развитие и совершенствование регионального туризма, формирование современной системы управления, определение роли индустрии туризма в социально-экономической системе страны, субъекта Российской Федерации, является актуальной темой исследования в условиях рыночной экономики.

Анализ последних исследований. Проблемы регионального туризма, особенностей развития туристическо-рекреационной отрасли рассматривают в своих исследованиях такие ученые, как Б. Аникин, И. Арженовский, Д. Бауэрсокс, Р. Баллоу, Е. Быкова, Т. Вань, В. Винников, Д. Клосс, М. Кристофер, Ф. Котлер, М. Месарович, И. Такахага, Ж. Шевалье и др.

Изложение основного материала. Туризм является быстро растущей, постоянно развивающейся индустрией, который превращается в заметную составляющую экономики России, выступая важным фактором, влияющим на рост занятости населения, стимулирующим производство товаров и услуг, развивающим инфраструктуру и коммуникации в субъектах Российской Федерации. Туризм оказывает огромное влияние на сохранение и развитие природного, исторического и культурного потенциала страны, является важным средством физического развития и духовного воспитания молодежи. Если несколько лет назад это понятие ассоциировалось, в основном, с поездками в зарубежные страны, то в последнее время все больше и чаще говорится о необходимости развития внутреннего туризма. Туризм становится приоритетным направлением развития во многих регионах России: Северо-Кавказском, Северо-Западном, Среднем Поволжье, и др. Это связано с наличием объектов туристской индустрии. По данным Росстата [3], за 2007–2009 гг. во внутреннем туризме участвовало 28 млн россиян, а из-за границы к нам приехало за год около 4 млн человек. Таким образом, внутренний туризм как по доходности для бизнеса, так и по доходам в казну, действительно очень перспективное направление. К 2012 г. ожидается по прогнозам, что внутренний туристический поток возрастет уже до 37–38 млн.